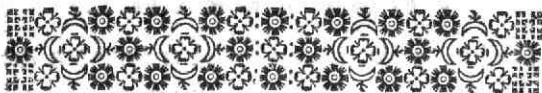

Verhandelingen van allerlei ziekten van 't rundvee, schapen, varkens &c. alsmede van de waare zitplaats van de droes der paarden, en middelen om daar in te voorzien &c. : waar by nog komt bedenkingen en raad nopens de sterfte van het rundvee... in 't jaar 1713 ... met de middelen daar tegen ...

<https://hdl.handle.net/1874/31381>

VOORBERIGT.

 K hebbe geoordeelt dat het niet on-
dienstig zou zyn de Historien van
de Aaloudheid eens na te speuren,
ten einde daar het begin en den verderen voort-
gang van de Droes te ontdekken. Ik ben wel
bedroogen geweest in myn verwagtinge, en
stond zeer verwondert, wanneer ik zag dat
deeze Plaag niet alleen by de Ouden is onbe-
kent geweest, maar dat dezelve nog nieuw is,
en in Europa niet voor het jaar 1494. is open-
baar geworden.

Alle Grieksche Auteurs, die over het Land-
leeven geschreeven hebben, en over de Ziekte
der Paarden, Muil-Ezels &c. zyn by een
verzamelt door Cassianus Bassa, en dit za-
menstel in 't licht gebragt door Necdham (*),
is het eenigste Geschrift der Grieken dat men
tegenswoordig over die stoffe vindt. Naaulyks
is 'er een van deeze Schryvers die over de Droes

* 2

han-

* Geoponidorum sive de Re rustica.

V O O R B E R I G T.

handelt, en het is onmoogelyk te begrypen dat *Abfyrtus* (*) die ons in deeze verzamelingen heeft nagelaten een *Verhandelingen van de Ziektens der Paarden, Muil-dieren, Ezels en Kameelen*, verzuimt heeft daar van te reppen, indien hem dezelve is bekend geweest. Het is zeeker dat de *Droes* groote en vervaarlyke onbeylen in de *Leegers* heeft veroorzaakt; en dat in alle *Oorlogen* waarin *Europa*, zeedert twee hondert jaaren zig heeft ingewikkelt gezien, een onnoemelyk getal *Paarden* door deeze *Ziekte* zyn weggerukt. Dog by aldien *Abfyrtus*, die gedient heeft onder *Constantyn* in de *Schytsche Oorlogen* dezelve gekent heeft: zou by nagelaaten hebben daar van te schryven, hy, die zig uitlag op de *Geneeskunde der Paarden*, als zynde *Opper Paarde Arts* van den *Keyzer* en van de *Armée*?

Cato (†) die het *Commando* gehad heeft in de *Oorlogen* teegens *Hannibal* daar het hem zekerlyk niet aan *Cavallerie* zal ontbroken hebben, zonderde zig af van de *Waereld*, en
bragt

(*) *Malo medicus miles, de cura Equorum.*

(†) *De re rustica.*

V O O R B E R I G T.

bragt het overige van zyn leeftyd door op deszelfs Landgoed, daar hy zig geheel aan den Landbouw overgaf, de Ziektens der Beesten naspeurenden. Deeze beroemde en Eerwaardige Gysaart hield zig bezig, met zyn tyt door te brengen in het beschryven van alles wat hem aangaande deeze stoffe bekend was; in een menigte van Schriften nogtans, die hy ons heeft nagelaten, vind men geen enkel woord van de Droes der Paarden. Kan het wel in de Herzens van een redelyk mensch opkomen, dat Cato wiens ouderdom 't negentig jaaren, bereikt heeft, geen gewag zou gemaakt hebben van een ziekte daar hy zerkerlyk belang in hadde gehad, 't zy geduurende den Oorlog, of in zyn Buitenleven?

De zelve reeden houd stand, als wy bevinden dat Columella dezelve stilzwygentheid bewaart, in zyn Tractaat over de ziekten der Paarden (*).

Virgilius die meede schynt zyn werk gemaakt te hebben van de beschryvingen der Quaalen, waar aan de Beesten onderhevig zyn, spreekt

(*). De cura Equorum.

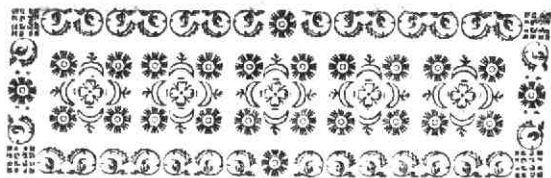
V O O R B E R I G T.

'er al zoo weinig af. Niettegenstaande by zig inlaat in een omstandige beschryving over veele ziekten van Schaapen, Koeyen &c. Indien by kennis aan de Droes had gehad, zou by niet van derzelver geweldenaryen opgezongen hebben? zou by een Landplage, waar van de toevalligheden, de besmettinge, en de gevolgen een ryke stoffe voor de Poëzy verschaften, verby hebben laten gaan?

Zie daar dan de Droes onbekent by de Ouden tot aan de vierde Eeuw, leeftyd van Abfyrtus. Geen een Schryver zedert die tyd, tot aan de vyftiende Eeuw toe, spreekt van deze siekte. 't Is geweest in het Beleg van Napels na de wederkomst der Spanjaarden van de ontdekkinge van America, dat de Droes der Paarden zig voor de eerstemaal openbaarde.

Parazzez, is de eerste die 'er meldinge van doet, hebbende zelfs by deeze Belegeringe tegenwoordig geweest; en de Spaansche Auteurs zyn de eerste geweest die de Historie van deeze Ziekte in 't licht gegeven hebben, by ben Muor-no genaamt.

V E R.

VERHANDELINGE
OVER DE
WAARE ZITPLAATS
VAN DE
DROES DER PAARDEN,

En de Middelen om daar in te voorzien.

   Elyk de Heeren van de Ac-
 G cademie der Weetenſchap-
   pen, zoo opmerkſaam op
alles dat dienen kan tot ver-
meerderinge des verſtands, aanquee-
kinge der konſten en uitvindingen die
nuttig kunnen zyn aan den Staat,
waarſchynlyk om myn yver aan te
moedigen, ontfangen hebben het Be-
A rigt

2 *Verbandeling over de waare Zitplaats*

rigt dat ik in 't licht gegeven hebbe over de Droes der Paarden, met meer genegtheid dan ik verdiende; Zookan ik myn dankbaarheid aan deeze Hooggeagte Societeyt niet beter betuigen dan hunne wenschingen, wiens doelwit het Algemeene Welzyn is te voldoen. Weshalven ik my haaste om de Beschryvinge van deeze quaadaardige Ziekte algemeen te maaken; ten einde de geheele Waereld in staat is de noodige onderzoekingen te doen, streckende tot deszelfs volkoomen genesinge. Ik flatteere my myn pligt gedaan te hebben als een goed Meedeburger, en myn Werk als een getrouw Auteur, wanneer ik oplos de waarheid van de drie volgende Voorstellingen: ten

1sten. *Dat de valsche en eygenzinnige denkbeelden, die men tot nu toe gehad heeft van de oorzaak en Zitplaats van de Droes der Paarden, aanleydingen gegeven hebben*

tot verscheiden behandelingen daar nooyt een eenig Paard, dat men geoordeeld heeft * Droezig te zyn door geneesen is: ten

2^{den}. Dat de waare en eenigste Zitplaats van deeze Ziekte is een Slymagtig vlies van binnen de Neus bekleedende: ten

3^{den}. Dat de beste manier om 't zelve te geneezen, geschiet door inspuytingen, die men doet door middel van de † Trepaneering.

* De Leefser dient gewaarschout dat zoo hier als elders, van de quaade Droes gesproken wort.

† Doorbooringe des Hoofts.

EERSTE VOORSTELLINGE.

Dat de valsche en eigenhoofdige denkbeelden, die men tot nu toe gehad heeft, aangaande de oorsprong en Zitplaats van de Droes, aanleydinge gegeven hebben tot differente behandelingen daar nooyt een Paard dat men vast stelde de Droes te hebben, door geneesen is.

SOLLEYSSEL, zoo beroemt Auteur in Vrankryk, en zoo geëgt by Uiteheemschen, dat hy is overgezet in byna alle de taalen van Europa, oordeelt over de Zitplaats en Oorsprong van de Droes der Paarden, in volgende termen.

„ De Droes is een uitstorting van
 „ een groote menigte Vogtigheden,
 „ door de Neusgaten, die zomtyds
 „ haar oorspronk nemen van de Milt,
 „ dog meest altoos uit de Longen, ook
 „ wel

„ wel zomwylen van de Lever en de
„ Nieren, welke deelen door de * Buik-
„ slagader, of door de Adempypen op-
„ geeven de aller subtielste Vogtigheden,
„ ook door de Keel de dikste van deeze
„ Vogtigheden, welke zig zitten in de
„ kleine Holligheid die 'er is tuffchen het
„ Kakebeen; en daar van daan onstaan de
„ Klieren die wy zien te voorschyn
„ koomen. De overige stoffe ontlaft
„ zig door de Neusgaten, dit is het daar
„ men de Quaal aan kennen kan. Hy
„ zegt vorders. Dat, gelyk de Droes
„ veroorzaakt word door een ver-
„ zwooren Longe, zoo is het onmoo-
„ gelyk om dezelve te geneesen, de-
„ wyl niemant dan Godt een deel dat
„ reets verteert is, weer herstellen kan”.

De Auteurs van de nieuwe Volmaakte
Hoefsmid, zeggen dat „ de oor-
„ spronk van de Droes koomt van een

„ ver-

* *Arteria Coeliaca.*

6 *Verbandelinge over de waare Zitplaats*

„ verdikte of gezwolle Dauw-ader, die
„ het Bloed rauw en ongekoekt zynde,
„ uitstort in de Longen, alwaar het
„ terstont of allenskens een zeer groo-
„ te scherpigheid verwekt. Verders
„ gelyk al het Bloed van het Lichaam
„ passeert door de Longen, dit Bloed
„ geen genoegsame kragt meer hebben-
„ de om zig voort te zetten, laat van
„ deeze stoffe agter, 't welk zig tot klon-
„ terties zet, zelfs in de Longen, en
„ daar van plaats tot plaats kleyne ge-
„ zweerties verwekt, waar van een ge-
„ deelte desselfs etter wordende we-
„ der opgepomt door het bloed, dient
„ om het hoe langer hoe meer te be-
„ derven, en de stoffe waar uit het ge-
„ zweer ontstaat, zynde van een in-
„ vreetenden aart, bederft eindelyk de
„ geheele Longen, ja zelfs de Nie-
„ ren, &c.

De Opstellers van het Woordenboek
van Trevoux bevestigen, met uitsluitin-

ge van eenige andere plaats; dat „ De
„ Droës is een gevaarlyke Ziekte der
„ Paarden, zynde een flymagtige vog-
„ tigheid , quaadaardig en bloedig ,
„ ontstaande van een gezworen Longe,
„ en die zig ontlaft door de Neusga-
„ ten”.

Nieusgierig om te weten, of vreemde Natien regtmatiger denkbeelden hadden, aangaande de Zitplaats van de Droës, heb ik 'er naaukeurig naar laaten onderzoeken door taalkundige Perzoonen; dog betuigen Vrymoedig, dat ik het genoeg hebbe gehad van geen betere fulks-aangaande aangetroffen te hebben, dan in Vrankryk.

Men vindt op het Artikel van de Droës in de vermaarde * Encyclopedie van Cambrits, het gevoelen der Engelſchen in de volgende bewoordingen :
„ Deeze Ziekte in de uiterſte graad
„ zyn-

* Verzameling van alle Wetenschappen.

8 *Vanhandeling over de waare Zitplaats*

„ zynde, als wanneer de stoffe begint
„ zwart te worden, vooronderstelt
„ men dat dezelve komt van het rug-
„ ge merg, waar van het ontstaan is,
„ dat men dezelve (te Lande) noemt
„ het rouwgewaad van 't ruggebeen”.

In het nieuwe Woordenboek van de Accademie te Madrid in ses deele, word gezegt: „ dat de Droes ontstaat „ uit de Hersens even als de Cathar- ren”. Een oude dwalinge ten opzigt van de Anatomie, die demonstreert dat 'er geen gemeenschap is tusschen de Hersens en de Neus van een Mensch; en ik ben in staat om aan te toonen, dat ze 'er alzoo weinig is in die van een Paard.

Deeze denkbeelden aangaande de Droes, regtzinnig verklaart door vermaarde Auteurs, zyn algemeen geworden door geheel Europa. De Geleerde en Onwetende, de Stalmeesters en Hoefsmidts zyn egaal misleidt. Het is derhalven

halven niet vreemd dat myn Konftgenooten moeyte hebben, om zelfs haare oogen te kunnen gelooven; ook zoude men my kunnen beschuldigen van roekeloosheid, dat ik my verwydert hebben van het gevoelen 't geen men zoo algemeen had opgevat, indien ik 'er niet toe aangefpoord was, door opmerkingen gegront op ontwyfelbare ondervindingen. De tegenstrevigheid zelfs van myn Amptgenooten is eenigermate te onschuldigen. Zy waaren in een geruftige besittingen van hunne denkbeelden zedert twee geheele eeuwen. Deeze denkbeelden zyn bekragtigt door zoo veele agtbare Schryvers: Weshalven zoo lange als zy niemand te bevegten hadden, dan my alleen stelden zy vast niet te wyken. Maar voor tegenwoordig nu myn gevoelen is bekragtigt, door de Koninglyke Accademie der Weetenschappen, word dit, dat voorheen de Verdediging der Eygen-

zinnigen was, het onderwerp van hun beschuldiging; dog ik wil hoope voor het algemeene nut, datze weer bekomen van hunne vooroordelingen.

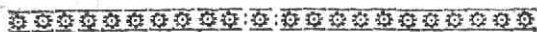
De ervaren Medicyns zeggen, dat men nooyt de genesinge van een Ziekte moet gronden op een Hypothesis, of veronderstellingen die de verbeeldingen smeedt, om de Memorie te onderschragen in de t'zamenlaffinge der Zaken, ten einde de oorspronk van de toevalligheden eener Ziekte, onderscheydentlyk uit te leggen. Dusdanig ongelukkig nogtans is geweest het lot van de Drees, dat duyzende van Paarden aan de Vilder heeft geleverd. Men heeft zig verbeelt een Chimeriecq of verciert gebrek in de Ingewanden, dat zig eindelyk openbaarde in de Neus. Ingevolge dan van dit denkbeeld heeft men zig bedient van dranken, die, hoewel derzelve getal zeer groot is, men egter brengen kan tot drie

zoorten van Geneesmiddelen; te weeten tot *Bloedzuiverende*, om het geheele bloed reyn te maaken, of tot *Zweetdryvende*, om de quaadaardigheid der Ziekte door het Vel uit te jaagen, of wel tot *Borstmiddelen*, ten einde deeze Quaal in de Longen uit te dryven. 't Is ongehoort dat men nooyt een eenig Paard, dat regt Droefig zynde, geneesen heeft, daar het nogtans geen verbaafende Zaak is, dat men een Ziekte niet heeft kunnen verdryven, door hulpmiddelen die flegts een ingebeelde Zaak te bevegten hadde.

Men zal in het volgende Artikel zien dat het was algemeene middelen te gebruiken om een plaatselyk gebrek te geneesen; 't geen de oorzaak geweest is van vervaarlyke onheilen. Geheele Brigaden Ruyter-Benden zyn hier door buyten staat gestelt, veele Equipages verzwakt, publyke Rytuigen beschadigt en Particulieren geruineert.

TWEEDE

TWEEDE VOORSTELLINGE.

*Dat de waare Zitplaats van de Droes, is
het slymagtig Vlies.*

ALS men eens met aandacht nagaat de * Phœnomenen van deeze boosaardige Ziekte, en eens agt geeft op desselfs voortgang en gevolgen, zoo schynt alles zamen te stemmen om voor af te bewyfen, dat, by een gezonde redeneringe, dezelve haar Zitplaats niet kon hebben in de Ingewanden; 't is gewis, dat als een Paard niet dan aan eene kant het slym uitwerpt, zoo bevind zig de Klier onder het Kakebeen van dezelve kant alleen opgevult: maar zoo dra de uitlossinge geschiet door beyde de Neusgaten, zyn beyde de
Klieren

* Verschynfelen.

Klieren aangestoke. Hoe zoude dit kunnen gebeuren byaldien het gebrek algemeen was in de Vogtigheden? De besmettelykheid zelfs van deeze Quaal schynt dit te bevestigen. Indien het quaat dat de Droes veroorzaakt, reets in het bloed was voor en al eer de uitlossinge zig openbaarde, zoo zou de besmettelykheid zig moeten kennelyk maake door de uitwaseming, evenals in de Pest en in de Pocken. Diergelyke aanmerking prikkelden my aan, om de Droes in de Paarden eens na te vorschen. Een zorgvuldig onderzoek van de Ingewanden, zynde daar in geholpen van ervaren Ontleedkundigen, heeft wel haast myn vermoeden geregtvaardigt. Ik kan met waarheid zeggen, dat van een groot getal Paarden die ik geopent hebbe, twintig ja meer de Ingewanden zoo ongeschonden, of ten minsten zoo onbeschadigt waaren, dat men geen reden kost hebben om dusdanige klaar-
blyk-

blyklykheid niet te geloven: maar ik gaa nog verder, en durf wel zeggen, dat of schoon ik'er ook meer dan twintig gevonden hadde, waarvan de Ingewanden 't eenemaal verrot waren, zulks geenzins het tegendeel van myn gevoelen aantoonde; 't was my genoeg slegts eenige in goeden stant aangetroffen te hebben, om met reden een besluit te maaken, dat de Droes zyn oorspronk niet heeft in het Ingewant; 't zou ten hoogsten genomen gedient hebben, om te doen zien dat een Ziekte die zyn waare Zitplaats heeft in de Neus, capabel was om zig uit te breyden, en de Longen te infecteeren. Zie daar dan de Zitplaats van de Droes gevonden door de Redenering. Laat ons nu eens zien of dit door de Ondervindinge wort tegengesproken.

Verlatende derhalven de Ingewanden, breng ik myn onderzoek over tot het Hooft; de verscheyde snydingen
die

die ik gedaan heb in de Hoofden der Droefige Paarden, lieten my geen twyfel meer over aangaande de waare Zitplaats van de Droes.

Daar strekt zig een Affchutzel in de lengte uit van binnen de Neus, dezelve egaal in tweën verdeelende; dit affchutzel is weeder gedekt met een week Slymagtig-vlies, 't welk de Ontleedkundige het * *Slymvlies* noemen, ter oorzaak het zelve affschieet een Vogtigheid dewelke de verdrooginge van het Vlies belet, 't geen hinderlyk zou zyn aan de Reuk. Aan yder zyde van dit Affchutzel zyn twee groote Holligheden de † *Kakebeens Boezembollen* genaamt, wordende bekleedt door verder aan-een-schakeling van het zelve Vlies, maar het geen daar geheel dun wort, en van een zamenstel zoo vast en zoo droog, dat het

* Membrana Pituitaria.

† Sinus Maxillares.

het nergens minder bequaam toefchynt dan om een Vogtigheid te fepareren , als niet hebbende de minfte fchyn van eenig geheym werktuig. Dit zamenweetzel fchynt nogtans zyn nuttigheid te hebben; in der daat, het benedenfte deel van deeze *Sinus* is , zoo diep en zoo bogtig, dat in zoodanige gefalte als men onderstellen moet , dat het Hooft van een Paard heeft , het onmogelyk zou zyn dat het gefepareerde en tot zekere grootte, opgehoopte vogt en ooyt zoude kunnen uitkoomen , zoo het Vlies dat deeze *Sinus* bekleed , hier van dezelve gefteltheid was, gelyk dat van het Affchutzel en van de * Cornetten van de Neus ; want 'er zygt zig niets door in deeze *Sinus*.

In het beneden deel des Hoofts , eigentlyk gefeit het booven Ooghollige, is een affcheydinge der dekzelen van het

* Lugthoorns.

het Voorhoofd-Been, formeerende twee Holligheden * 's Voorhoofs Boezembollen genaamt, welke van 's gelyken overtrocken zyn met het Slymvlies, als de *Sinus Maxillaris*.

In het openen van de Hoofden der Droefige Paarden, heb ik het Vlies van het Neus Affchutzel bevonden geheel ingevreeten te zyn van vuile gezweeren, daar by merkelyk verdikt, en uitwendig voorfien met een aanklevende Droefige Stoffe. Myn onderzoek vervolgende vond ik de *Sinus Maxillaris*, opgevult van een Slymagtige Stoffe; en nog verder door nieuwe infnydingen myne ontdekkingen voort-fettende, zag ik dat de *Sinus Frontales*, met dezelve Stoffe waaren opgevult; ik moet hier nog by voegen, dat het dunne Vlies dat deeze beyde *Sinus* bekleed, en waar van de Vaten in een gezond Paard

on-

* *Sinus Frontales*.

onzigtbaar zyn , zig meede zeer verdikt bevond en als doorzaayt met duysenden van Bloedvaten , even of het zelve op het allerklaarsten was uitgespuyt.

Behalven het Affchutzel en de *Sinus* , bevinden 'er zig nog in de groote opening boven yder Neusgat , twee fyne Kraakbeenige Lichamen , gekronkelt als een krom Blaashoorn , zittende de eene hooger dan den ander ; deeze Lugthoorns of Cornetten zyn weder overtrocken , met het zelve Vlies daar het Affchutzel meê bekleed wort ; en dat eer dien oorzaake mede zeer aangegroeyt is. De quaadaardigheid van de Droes spaart dezelve al van 's gelyken niet ; zy vestigt haaren sitplaas in het Slymvlies , en vervolgt het overal zoo ver het zelve zig uitstrekt ; het mag zig versteeken zoo als het wil , tusschen de verdubbelingen van de Cornetten , ik heb gezien dat zelfs de Zweeren en Materie zig daar vermeerderden.

Ik hebbe boven gesproken van zekere Klieren onder het Kakebeen, welke verstopt worden door de Droefigheid, dit zyn de * *Ondertongs-klieren*, ten opzigt van wien men twee opmerkelyke omstandigheden moet in agt neemen. Voor eerst, dat haar uitlastende Buyzen niet in de Mond schieten, gelyk als in een Mensch; in teegendeel, de pypen die uit deeze Klieren schieten nemen hun cours agterwaarts en passeeren agter de Neus-Canalen om. Ten tweeden, dat deeze Klieren die meer voorwaarts zitten dan de † *Kaak-klieren*, niets tot de Mond doen, terwyl dat de laastgemelde alle haare sappn daar in ontlasten; ook worden de *Ondertongs-klieren* opgestopt, en de *Kaak-klieren* blyven altoos gefondt.

Voor ik dit Hoofdstuk eindige is het
goed

* Glandulae Sublinguales.

† Glandulae Maxillares.

goed dat men in agt neemt, dat 'er twee Beenagtige Canalen zyn, zeer in een gedrongen en rondagtig, dewelke van boven tot beneden de *Sinus Maxillaris* dwars door gaan, deeze fluiten de bovenste Kraak-zenuwen in, en komen uit door de gaten van dezelve naam. Zie daar de eenigste werktuygen in het binnenste gedeelte van de Neus, welke schynen zig verschuilt te hebben voor de Droes. Ik heb, dog zelden de Beenagtige Affchutzels doorvreeten en verrot gevonden; maar in alle de Paarden die ik onderfogt hebbe, heb ik zelfs niet het minste vlakje aan deeze Canaalen gevonden. En waarlyk, als men agt slaat op deffels gedaante, vastigheid en gesteltheid, zoo moesten, voor dat dezelve besmet wierden, eerst alle Beenagtige deelen van binnen in de Neus verdorven weezen, en de holligheden met Etter opgevult; met een woort deeze Canaalen moesten zwemmen

men in een allerscherpste Droefigheid.

Laaten wy dit alles met een oogenschyn nazien; de wesentlyke schyn van gezondheid, en de geduurzaamheid van zommige Droefige Paarden, de goede gesteltheit van het Ingewand, Verdikkinge en de Zweeren van het Vlies van het Neus-Affschutzel en de Cornetten, de Stoffe die de *Sinus* opvult ende vervuilinge van hun Vliesen; zoo konnen wy besluiten dat *de Droes is een onsteking en plaatselyke ongesteltheit des Lichaams, hebbende zyn Zitplaats in het Slymvlies.*

Voor dat wy egter tot de derde Voorstelling overgaan, heb ik het noodig geoordeeld hier eene Opmerkinge by te brengen, strekkende tot ophelderinge van deeze Stoffe.

Terwyl ik nog met dit Werk bezig was, wierd ik geraadpleegt over een Paard, dat sterk tot beyde Neusgaten

een wit en dik Vogt uitwierp, en dat zedert agtien maanden. Wanneer dit Paard ftil op de Stal bleef ftaan, zoo hield de uitloffing op, maar van de andere kant hoorde men een gereutel, dat weer overging zoo dra men het aan den arbeyd zette, en een snelle en fterke uitwatering ging als vooren weder zyn gang. Ik moet hier byvoegen dat dit Paard uitwendig geen Klieren hadde. Ik liet het dooden, ik opende het en vond het Slymvlies t' eenemaal onbeschadigt, niet het minfte bederf in de *Sinus*, en alle inwendige deelen van de Neus in goeden ftant. Ook vond ik het Ingewand van den Onderbuik gezond; openende wyders de Borst, bevond ik een confiderabel gezweer voor aan de Longen, ter plaatze daar de
* *Lugtpyp* zig in takken verdeelt.

Uit deeze Aanmerkinge volgt dan,
Eerfte-

* *Arteria Tractica.*

Eerftelyk, dat een Paard langen tyd leven en arbeyden kan met een gezweer in de Longen, zonder dat de Stoffe die door de Longpyp gaat dwars voor by de Neus, deffelfs Vliefen kan bederven. Ten andere, dat de Reuteling, het ontbreeken van de gezwolle Klieren, en de groote menigte stoffe die zig uitlooft, tekens zyn dienende om een diergelyke Quaal van de Droes te onderscheyden.

DERDE VOORSTELLINGE.

*Dat het Trepaneren de beste manier is om de
Geneesmiddelen te Appliceren.*

DE Zitplaats van de Droes aldus verzeekert hebbende, dagt ik ook een hulpmiddel uit. Naa verschyde overdenkinge over en weer dagt my de Trepanering het beste, om door middel van een Spuyt, de beste overeenkomstigste Geneesmiddelen in de Neus te brengen. De eerste zwaarigheid die zig hier opdeed was, of een Paard wel de gevolgen van een diergelyke Operatie zou doorstaan, zonder dat desselfs gezondheid gevaar liep. Naa my verzeekert te hebben van de bequaamste plaats om de Etter door de Inspuytinge uit te dryven, en de Zweeren te zuiveren, maakte ik een gat met de Trepaneerboor in het Hoofd van een Paard, dat
alleen

alleen aan een kant de Droes uitwierp, en twee gaten in het Hooft van een ander, dat door beyde Neusgaten uitsnotterde. Ik wierd heel aangenaam verrast van te zien, dat de Paarden dus Getrepaneert alle teekens gaven van een volle gezondheid; dat de gaten in een goede gesteltheid waaren om zig weer te sluiten; eindelyk, dat de geene die twee gaate bekoomen had zynde reets op de gewoone Vilplaats gebragt, een maand daar na zoo moedig was op het gezigt van een Merry, dat hy dezelve tweemaal agter een besprong, daar hy op het punt stond voor de geneezinge om aan het Vilmes over gelaten te worden.

Ik heb zeedert die tyd de Operatie van het Trepaneren gedaan aan verscheyde Paarden, en zy hebben alle dezelve teekens van gezondheid gegeven. Daar en boven wat heeft men te risqueren? wat gevolgen staander te vreesen van een diergelyke Onderne-

26. *Verbandelinge over de waare Zitplaats*

minge ? het Beenagtig Kasje dat de Herzens in zig besluit is klein; en alles wat 'er is onder de bovenste kant van de Ooghollen is de Neus.

Zie daar dan de Operatie van de Trepanering in gebruik gebragt zonder zwa-
righeid; nu is 'er niets meer overig dan
deffelfs uitvindingen te vervolgen, tot
dat men een Geneesmiddel heeft ge-
vonden, dat in staat is om het gebrek
dat de Droes veroorzaakt te verdryven:
maar dewyl men omzigtig moet te werk
gaan in de uitvoering van deeze Onder-
neming, en dat men een volkooime we-
tenschap moet hebben van de binnenste
gesteltheit van de Neus, zoo heb ik
geoordeeld dat het noodig was voor
het Algemeene nut, de twee hier by
gevoegde Hoofden te laten Graveren,
ten einde de geheele Waerelt in staat
is de Operatie te doen, met kennisse
en zekerheid.

Ophelderinge van de Afbeeldzelen.

B. B. Twee Linies, verbeeldende de Affcheidingen van het Agterbreyn, 't geen zeer klein is in een Paard na maate dat het is in een Mensch, gelyk als ook de Herzens welke beginnen by de Linie D.

C. C. Een linie daar het bovenste deel van de *Sinus Frontalis* zyn aanvang neemt, met zyne afdalingen, zig bepallende tusschen de linies D. en E. Hier ziet men een Lichaam hebbende, de gedaante van een Peer dog hol-agtig; dit is het * *Zeesbeen*, daar de Zenuwen doorlopen die het gevoelen geeven aan het Slymvlies, zynde het onmiddelyk werktuyg van de Reuk.

E. Het begin van de *Sinus Maxillaris*, dewelke zig bepaalt by de Letter M. De zwarte tusschen ruimte die men ziet

tus-

* Os Ethmoides.

tuffchen deeze twee linien vertoont, deffelfs groote diepte. De witte en fchuinfe trek geteekent F. is een Beenagtig Affchutzel het welk de *Sinus* in twee holligheden afdeelt, die geen gemeenfchap met malkander hebben. Het gebeurt wel zomwylen, dat 'er twee Affchutzels gevonden worden, dog zeldzaam; 't is op dat 'er niets mogt ontbreeken aan myn oplettentheid, dat men dezelve heeft afgeteykent aan het einde der regte linien F. en G.

Het gebeurt ook wel, maar nog zeldzamer, dat 'er Paarden zyn in welke Hoofden men in 't geheel geen Affchutzel vind.

Men heeft de kromme Bogtigheden van deeze *Sinus* overgeflaagen, om geen verwarring te maken in de Voorwerpen.

N. Het begin van de *Cornetten*. O. Deffelfs verdubbellinge. P. Haar middelste deelen. Q. Haar benedenste de-

deelen. M. Het *Beenagtig Canaal* dat de boovenste Kaak-Zenuw influit.

A. A. Het *Affchutzel* dat de Neus in tweën verdeelt, afgebeeld door de linie die dezelve van booven tot beneden doorsnyt.

L. In het geheel zynde Hooft, wyft aan het gat van de Trepaneer-boor, in de *Sinus Frontalis*, als men vermoed dat door de heftigheid of langwyligheid van de Ziekte, de Droes reets tot deze *Sinus* is doorgedrongen.

Alhoewel de manier van het Trepaneer-gat te maken ter plaatze geteykent L. Als ook op de plaats aangewezen met de Letter E. my zeer goed toegescheenen heeft, wanneer men geloofde dat de *Sinus Frontalis* was opgestopt of de *Sinus Maxillaris*; Zoo heb ik ondertuffchen ondervonde, in het vervolg van myne Operatie, zedert ik myn Bericht aan de Koninglyke Academie der Wetenschappen heb ver-
toont,

toont, dat het beeter zou zyn het zelve te plaatzen tuffchen de spatie van D. en E, en dat één Trepaneer-gat, te gelyk het quaad in de boovenste en benedenste deelen zou kunnen voorkoomen, en dus de twee andere vermyden.

Het geen my overreed heeft, dat het beeter zou zyn zulks te stellen op de laaftgemelde plaats, dat zyn twee Paarden waarmee ik aldus gehandelt hebbe, welke men vermoede Droefig te zyn en die verweefen waaren als de zulke. Deeze Paarden behoorden tot de Reytuigen van het Hof, en waaren na-gesien door *M. Berard*, Meester Chirurgyn tot Parys, belang hebbende in gemelde Rytuigen. Ik heb dezelve behandelt onder zyne Oogen, en na verloop van ses weeken of daar omtrent, begonnen zy weer hun arbeid te verrigten, en snotterde niet meer uit, 't geen my doet geloven datze reets

genesen zyn; daarenboven is het Trepaneer-gat zoo wel weer gefloten, dat men 'er niets meer af zien kan.

De Pyp van de Spuyt ziet men ter plaatse daar de Trepanering moet gedaan worden; om in te Spuyten in de *Sinus Maxillaris*, als men reden heeft van te geloven, dat de *Frontalis* vry is.

H. In het volledige Hooft, wyft aan de plaats, daar men het gat voor de Afzypinge moet maken, in het allerbenedenste deel van de *Sinus*, om een uitgang te verftrekken voor de Droefstige Stoffe die dus door de Inspuytinge wort uitgedreven. Dewyl door de gelegenheid alleen des Bodems van deeze *Sinus*, het nimmer mogelyk zoude zyn, dat de Materie 'er konde uitkomen zonder daar een gat te maaken; zoo ziet men dat alle aangewende middelen, zelfs de alder Bekwaamste voor de Quaal zoude vrugteloos zyn, indien
men

men verslofte de Trepaneering hier ter plaatse te appliceren.

I. Toont aan de Stoffe die uitgedreven wort door de Spuyt, welk te gelyk mede uit de Neus loopt by de letter K. Maar men moet aanmerken, dat het beter is de Neusgaten toe te houden, wanneer men de Inspuytinge doet, om dat anders het eene gedeelte van het zelve door het Afzypgat, en het andere door de Neusgaten loopt.

Men ziet hier booven eenige witten Streepen Afgeschetst, welke twee Beenagtige Affchutzels verbeelden in de *Sinus Maxillaris*; wanneer deeze verscheidenheid in de schikking der Natuur voorkoomt, bevint zig de Materie opgesloten in de holligheden, weshalve het voor al noodzakelyk is, deeze Affchutzels met een *Stilet* of yfere Priem te verbreken, om doorgang te maken voor de Inspuytinge. Gelyk men zien kan

kan in het geopende Hooft, daar een Hand verbeeld wort, brengende een *Stilet* in de *Sinus* waarmede zy deffelfs *Affchutzels* verbreekt. Deeze Omftandigheden doen zig zelde op, dog het is genoeg dat ik dezelve zomtyds aangetroffen heb, om ook middelen aan te wyfen waar door deeze zwaarigheid wort uit de weg geruimt, als men dusdanige verfcheydentheid ontmoet.

Maar by aldien het mogt voorvallen in de Paarden, gelyk wel in andere Dieren, dat de Natuur zig zelfs fchynt te vermaaken, en dat de *Affchutzels* niet altoos van een en dezelve gefteltheid zyn; zoo ben ik verpligt deeze *Aanmerkinge* hier by te voegen, te weten wanneer de *Stilet* de uitwerking niet doet die men 'er van verwagte, invoegen dat de *Infpuytinge* die men doet door het *Trepaneer-gat*, de weg niet neemt naar de *Openinge* voor het *Afzypen* gemaakt, dan moet men

van onder na booven Spuyten, dat is te zeggen door het Afzypgat H., het geen men liever wat hooger dan lager maaken moet; op dat het Inspuytzel weder te rug vallende, de Materie met zig sleepe door de Neusgaten, en alzoo de Zweeren uit zuivere, die 'er in de holligheid zitten. 't Is booven dien goed dat men in acht neemt, ten einde het Afzyp-gat niet van binnen verstoppt worde, door het Vlies 't welk het Been bedekt, dat, na alvorens het *Stilet* 'er in gestoken hebben, men het zelve een weinigje moet branden.

Nademaal in de jonge Paarden de *Sinus Frontales*, als ook de *Sinus Maxillares* zeer kleyn zyn, en deezee laaste byna gevult zyn door de wortels der Tandden, zoo moet men de Trepaneer-boor nader by het inwendige van de Neus brengen om het Afzyp-gat te maaken, anders zou men de Tandden te na koomen, 't geen een onverwinbare hinderpaal voor de Operatie zou zyn.

E X T R A C T

U I T D E

R E G I S T E R S ,

*van de Koninglyke Accademie der
Weetenschappen.*

Den 7. Juny 1749.

WY hebben nagesien , uit Order van de Koninglyke Accademie der Weetenschappen , een Geschrift over de Zitplaats van de Droes der Paarden , opgesteld door den Heer LA FOSSE , Paarden Arts tot Parys , en van de kleine Stal des Koninks.

Het Ontwerp van den Auteur behelst voornamentlyk over twee zaaken , die by zig zelfs ten oplossinge heeft voorgesteld. De eerste is , welke de waare Zitplaats van de Droes zy ? de tweede , wat middelen 'er dienen konnen om hier in te voorzien?

36 *Verbandelinge over de waare Zitplaats*

't Is noodig dat men weete, hoe alle Auteurs, van de oude Studie der Geneeskunde en alle Paarde Artzen over een zyn gekomen van te oordeelen tot hier toe, dat de Droes haar Zitplaats heeft in het een of ander gedeelte der Ingewanden, of wel in veele te gelyk, als in de Long, het Hert, de Lecver, de Milt, de Nieren, &c. Maar indien deeze Ingewanden door de Droes waaren aangetast, hoe, zegt de Heer La Fosse met veel grondbewys, zouden de Paarden hun appeteit behouden, hun goede gesteltheid, hun glansfig en blinkend Haayr; met een woord alle teekens van een volkoomen gezondheid, geduurende een getal van jaaren? Een twyfeling zoo overeenstemmend met alle redelykheid, zette hem aan, reets over tien jaaren, om gemelde Ingewanden die met de Droes besmet zynde Paarden te doorzoeken. En zyne ondersoeking tot nu toe met veel naaukeurigheid vervolgt hebbende, heeft zulks zyn vermoeden ten vollen verseekest; te weeten, dat hy heeft bevonden, zelfs in de aller kwaljkste

lykste door de Droes gehavende Paarden, alle de Ingewanden zoo van de Borst als de Onderbuik zeer gezond te zyn. Dit was buiten twyfel genoeg om de opgevatte verbeelding dies aangaande om ver te werpen, maar hy gaat nog boven dien de Zitplaats van die Ziekte bevestigen. De Auteur heeft dit gedaan, doorzoekende het inwendige van de Sinus Frontales, de Sinus Maxillares en de Neus-Canalen, hy heeft deeze holligheden, zomtyds meer, zomtyds minder, opgevult gevonden van een wel geformeerden Etter; wat meer is, het Slymolies onstooke, en bygevolg zeer toegenoomen in dikte, zynde meer of minder bezet met Bloedige Zweeren, die het zelve zomtyds tot op het Been doorvreeten hadden. Het zelve bewys staat meêde op voeten, ten opzigte van de Klieren onder het Kakebeen, en de aanstekinge van het Slymolies, invoegen dat, wanneer een van deeze Klieren alleen verstoppt is, het Paard ook maar aan die kant Uitdroeft, en aan bey-

38 *Verhandeling over de waare Zitplaats*
de kante te gelyk als beyde de Klieren aange-
stookten zyn.

Deeze laatste Opmerkingen met de eerste vergeleeken, welke vaststellen den goeden stant van alle de Ingewanden, zoo kan men met goede reeden besluiten, gelyk den Heer La Fosse doet, dat de Dries geen oorzaak heeft afhangende van een algemeen gebrek in het Bloed, maar datze alleen plaatselyk is. Dit vastgesteld zynde, moet de manier van genesinge direct uitkoomen op uitwendige middelen, welke toepasselyk zyn voor de aangestoke deelen, en geen algemeene middelen, gelyk het Aderlaten, het ingeeven van Dranken en andere, alvoor langen tyd in gebruik zynde, met zoo weinig grond als goed gevolg.

De Auteur derhalven heeft verzonnen, door middel van de Trepanering, openingen te maaken in de Sinus door welke men eenige Vogtigheden kan Inspuyten, dienende ten eersten om de stilstaande en de daar als opgestotene Ettet terstond uit te dryven, ten
ande-

anderen om vervolgens de Gezweeren te zuiveren en op te droogen.

Van drie Paarden waar aan by dit onderzoek gedaan heeft, waaren 'er twee die maar aan een kant uitsnotterden en de derde aan alle bey. Hy Trepaneerde de twee eerste yder aan de quade kant, maar de laaste aan beyde kanten.

De Vrugt van deeze onderneeminge is geweest, niet gelyk de Auteur zelfs toestemt, van eenige van deeze Paarden te geneezen, maar ten minsten om te doen zien dat de Trepanering kan gedaan worde, zoo op de Sinus Frontales als de Maxillares, niet gevaarlyk is; nademaal vier weeken na de Operatie de gesondheid van deeze Dieren niet heeft gescheenen eeniger maaten buiten order te weezen, en dat de wonden zeer wel wederom toegroeyden, belovende een spoedige herstellinge, als wanncer deeze Beesten na de Vilplaats gebragt wierden. Het verbodt van de Magistraat om geen Droefige Paarden lang

40 *Verbandelinge over de waare Zitplaats te houden, heeft den Heer La Fosse belet zyne ondernemingen te hervatten en verder voor te zetten.*

Wy kunnen ondertuffchen verzeekeren, dat de onderzoekinge door hem gedaan, zoo om het oude voor oordeel om ver te stooten, als om de waare Zitplaats van de Droes te vinden, zeer met de waarheid over een koomen, en Wy zelfs hebben gezien, onder het Openen van verscheydene Droefige Paarden, de regtmaticheid van alle het geene hy in zyn berigt vermeldt.

Het ontwerp van genesinge fchynt ons ook toe, zeer wel begrepen te zyn, en de beoogingen van den Auteur, ten deezen opzichte, kunnen, zoo hy dezelve voortzet zoo ver hy voor heeft dezelve voort te zette, van een grooten nuttigheid zyn.

Eindelyk het Werk van den Heer La Fosse voor-onderftelt Hem een Man te zyn, van veel verftand en oordeel, en het waar te wenfchen dat men Hem de Vryheid en de midde-
len

len verschafte om zyne Ontdekkingen te volvoeren, en zyn Ontwerp op te volgen in desselfs gantsche uitgestrektheid.

(Geteekent)

BOUVART
ET HERISSANT.

Verklaare dit Extract conform te zyn met desselfs Origineel, en het Oordeel van de Academie. Parys den 10 Juny 1749.

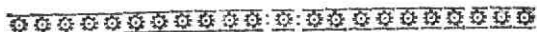
(Geteekent)

GRAND JEAN DE FOUCHY.

Secretaris perpetuel van

DE ACCADEMIE DER WEETENSCHAPPEN.

E I N D E.

Gezien de Approbatie om te moogen Drukken , onder Conditie van Registreringe , op de Syndicale Kamer , den 16 Aug. 1749.

BERRYER.

